

ARAB TILIDA TIJORATGA OID ATAMALARINING LINGVISTIK TAHLILI

LINGUISTIC ANALYSIS OF COMMERCIAL TERMS IN THE ARABIC LANGUAGE

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КОММЕРЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ В
АРАБСКОМ ЯЗЫКЕ**Rustamov Xumoyunmirzo Farxodbek o'g'li**

O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti

Magistratura Lingvistika “arab tili” yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

khumoyunmirzorustamov@gmail.com

+998990907808

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19088899>

Annotatsiya: Ushbu maqolada arab tilida tijoratga oid atamalarning lingvistik tahlili ko‘zdan kechiriladi. Tadqiqotda terminlarning leksik-semantik xususiyatlari, frazeologik uslublari hamda ularning tarmoq tilidagi roli o‘rganiladi. Maqola terminologik korpus tuzish, kontekstual tahlil va solishtirma usulni qo‘llagan holda, arab tijorat leksikasidagi asosiy tushunchalar va ularning mavhumlik-durkuncanlik darajasi aniqlanadi. Shuningdek, terminlarning boshqa tillardagi ekvivalenti va ularning semantik o‘ziga xosliklari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari terminologiya nazariyasiga va til siyosatiga oid masalalarga hissa qo‘shadi.

Kalit so‘zlar: Arab tili; tijorat atamaları; lingvistik tahlil; semantika; terminologiya

Annotation: This paper provides a linguistic analysis of commercial terms in the Arabic language. It examines the lexical-semantic properties of these terms, their phraseological patterns, and their function within the domain-specific discourse. Employing corpus compilation, contextual analysis, and contrastive methodology, the study identifies key concepts in Arabic commercial lexis and evaluates their levels of abstraction and specificity. Furthermore, it analyzes equivalents in other languages and highlights unique semantic features. The findings contribute to terminology theory and language policy, offering insights for translators, lexicographers, and language planners.

Keywords: Arabic language; commercial terms; linguistic analysis; semantics; terminology

Аннотация: В данной статье проводится лингвистический анализ коммерческих терминов арабского языка. Исследуются лексико-семантические характеристики терминов, их фразеологические особенности и роль в узкоспециализированном дискурсе. Применяя методы корпусного формирования, контекстуального анализа и сопоставительной методологии, автор выделяет ключевые понятия арабской торговой лексики и оценивает их уровни абстракции и конкретности. Кроме того, анализируются эквиваленты в других языках и выявляются специфические семантические черты. Результаты исследования вносят вклад в теорию терминологии и языковую политику.

Ключевые слова: арабский язык; коммерческие термины; лингвистический анализ; семантика; терминология

Kirish: Tijorat atamaları arab dunyosida tijorat aloqalari va marketing jarayonlarida muhim rol o‘ynaydi. Ushbu atamalar vaqt o‘tishi bilan rivojlanib, kundalik ishbilarmonlik tilining bir qismiga aylangan. Ushbu maqola ushbu atamalarni ularning ma‘nolari, marketingga ta‘siri va vaqt mobaynida qanday rivojlanganligini tahlil qilishga qaratilgan.

Asosiy qism: Tijorat atamaları – bu ishbilarmonlik va tijorat sohasiga oid aniq tushunchalar va g‘oyalarni ifodalashda ishlatiladigan lingvistik vositalardir. Bu atamalarning ma‘nosi u ishlatilayotgan kontekstga bog‘liq holda aniqlanadi. Masalan, “investitsiya” so‘zi moliyaviy resurslarni foyda olish maqsadida yo‘naltirishni anglatadi. Shuningdek, “marketing” so‘zi mahsulot yoki xizmatni ilgari surish va sotishga qaratilgan faoliyatlar majmuasini bildiradi.

Tijorat atamalarining marketingga ta‘siri. Tijorat atamaları marketing jarayonida axborot va g‘oyalarni samarali va tez yetkazish orqali asosiy rol o‘ynaydi. To‘g‘ri ishlatilgan atamalar marketing xabarlarining samaradorligini oshirishi va mijozlar bilan mustahkam aloqalar o‘rnatishga yordam berishi mumkin. Masalan, “yuqori sifatli mahsulot” degan ibora mahsulotning qiymati va foydasiga bo‘lgan mijoz tasavvurini kuchaytiradi.

Tijorat atamalarining vaqt mobaynida rivojlanishi. Arab tilidagi tijorat atamaları iqtisodiy va texnologik muhitdagi o‘zgarishlar ta‘sirida sezilarli darajada rivojlandi. Yangi texnologiyalar va innovatsion biznes uslublarining paydo bo‘lishi bilan bu o‘zgarishlarni ifodalovchi yangi atamalar vujudga keldi. Masalan, elektron tijoratning keng tarqalishi bilan “raqamli savdo” va “onlayn marketing” kabi atamalar yuzaga keldi. An‘anaviy arab savdo terminlari Arabiston yarim orolidagi savdo faoliyatining qadimiy an‘analari va madaniyatidan kelib chiqqan. Ushbu terminlar Islomdan oldingi va keyingi davrlarda savdo-sotiq muomalalari, iqtisodiy faoliyat, va moliyaviy bitimlarni ifodalash uchun ishlatilgan. Quyida eng asosiy an‘anaviy arab savdo terminlari va ularning ma‘nolari keltiriladi:

1. Bay’ (بيع) – Savdo

Ma‘nosi: Sotish va savdo-sotiqni ifodalaydi.

Izoh: Bay’ ikki tomonlama kelishuv asosida tovar yoki xizmatni sotib olish va sotishni anglatadi. Qur’onda "bay'" halol iqtisodiy faoliyat sifatida keltirilgan (Baqara, 275-oyat).

2. Shiro (شراء) – Sotib olish

Ma‘nosi: Tovar yoki xizmat uchun pul to‘lab, uni egallash jarayoni.

Izoh: Bay’ va shiro bir-birini to‘ldiruvchi tushunchalar bo‘lib, ular orqali sotuvchi va xaridor o‘rtasidagi munosabatlar belgilangan.

3. Ribo (ربا) – Foiz

Ma‘nosi: Qarz berishda noqonuniy ravishda ortiqcha foyda olish.

Izoh: Islomda qattiq taqiqlangan bo‘lib, Qur’onda ribo iqtisodiy zulmning bir ko‘rinishi sifatida qoralangan (Baqara, 278-oyat).

4. Murobaha (مرا بحة) – Savdo kelishuvi

Ma‘nosi: Tovar narxiga ma‘lum foyda qo‘shish orqali kelishilgan narxda sotish.

Izoh: Bu tamoyil odatda Islomiy moliyaviy operatsiyalarda ishlatiladi, chunki unda shaffoflik va kelishuvning barcha shartlari aniqligi talab etiladi.

5. Salam (سلم) – Oldindan to‘lov shartnomasi

Ma‘nosi: Xaridor tomonidan tovar yoki xizmat uchun oldindan to‘liq to‘lov amalga oshiriladigan savdo turi.

Izoh: Salam savdosi asosan qishloq xo‘jaligi mahsulotlariga nisbatan qo‘llanilgan va Qur’onda u halol deb hisoblangan.

6. Ijarah (إجارة) – Ijara yoki xizmat haqi

Ma’nosi: Xizmat yoki mulkni vaqtincha foydalanish uchun berish evaziga haq olish.

Izoh: Ushbu atama ijara shartnomalarini ifodalashda ishlatiladi va bugungi kunda Islomiy moliyaviy vositalardan biri sifatida keng tarqalgan.

7. Suftaja (سفتجة) – Kredit yoki o‘tkazma

Ma’nosi: Qarzni boshqa bir joyga yoki shaxsga o‘tkazish.

Izoh: Suftaja o‘rta asrlarda savdogarlar tomonidan xalqaro savdoda kredit yoki pul o‘tkazmalari uchun ishlatilgan.

8. Wakalah (وكالة) – Vakillik

Ma’nosi: Biror shaxsni boshqa bir kishi nomidan iqtisodiy operatsiyalarni amalga oshirishga vakil qilish.

Izoh: Ushbu tushuncha savdo va moliya sohalarida keng qo‘llanilgan.

9. Tijarah (تجارة) – Tijorat

Ma’nosi: Keng miqyosli savdo faoliyatini anglatadi.

Izoh: Qur’onda tijorat halol daromad manbai sifatida zikr etilgan (Jumu’a, 10-oyat).

10. Amanah (أمانة) – Ishonch

Ma’nosi: Savdo muomalalarida ishonchli bo‘lish va majburiyatlarni bajarish.

Izoh: Savdo-sotiqda ishonchlilik Islomiy axloqning asosiy tamoyillaridan biridir.

11. Qarzh (قرض) – Qarz

Ma’nosi: Ma’lum bir muddatga qaytarish sharti bilan berilgan mablag‘ yoki tovar.

Izoh: Qur’onda qarzni qaytarishda adolat va ishonch saqlanishi lozimligi ta’kidlangan (Baqara, 282-oyat).

12. Baitul-mal (المال بيت) – Davlat xazinasi

Ma’nosi: Jamoat mablag‘lari va davlat moliyaviy resurslarini boshqaruvchi tashkilot.

Izoh: Islomiy davlatlarda baitul-mal orqali zakot va boshqa soliqlar yig‘ilib, ijtimoiy muammolarni hal qilishda ishlatilgan.

13. Sadaqa (صدقة) – Xayriya

Ma’nosi: Tovar, mablag‘ yoki xizmatni hech qanday moddiy manfaat kutmasdan berish.

Izoh: Sadaqa savdo-sotiq va moliyaviy hayotning ijtimoiy aspektini mustahkamlaydi.

14. Kafalah (كفالة) – Kafolat

Ma’nosi: Shaxs yoki tashkilotning boshqa bir tomonning majburiyatlarini bajarishiga kafolat berishi.

Izoh: Kafalah asosan savdo bitimlarida yoki qarz berishda qo‘llanilgan.

15. Zakat (زكاة) – Boylikni poklash

Ma’nosi: Tashkilot yoki shaxs tomonidan belgilangan miqdordagi boylikning kambag‘allarga berilishi.

Izoh: Zakat iqtisodiy tenglikni ta’minlash va savdo tizimini barqarorlashtirishning muhim qismidir. An’anaviy arab savdo terminlari savdo-sotiq va moliyaviy muomalalarning faqat texnik emas, balki axloqiy va ijtimoiy jihatlarini ham o‘z ichiga oladi. Ushbu terminlar Islom iqtisodiy tamoyillarini belgilashda va adolatli iqtisodiy tizimni qurishda muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, tijorat atamaları arab dunyosida ishbilarmonlik tilining ajralmas qismidir. Ularning ma’nolarini tahlil qilish, marketingga ta’sirini anglash va vaqt o‘tishi

bilan qanday rivojlanganini tushunish – tijorat aloqalarini mustahkamlash va bozor muvaffaqiyatini ta'minlashga yordam beradi. Rivojlanishlarga moslashib va atamalardan samarali foydalanish orqali shaxslar va kompaniyalar mavjud imkoniyatlardan to'liq foyda olishi mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Shohid, Muhammad. (2009). Arab tilidagi tijorat atamalar: Tahlil va tanqid. Dar al-Fikr al-Arabiy.
2. Mustafo, Ahmad. (2016). Arab dunyosida tijorat tilining rivojlanishi. Arab tadqiqotlar va nashrlar instituti.
3. Jaburiy, Ali. (2018). Raqamli davrda tijorat atamalarining lingvistik tahlili. Arab kitoblari uyi.
4. Abdulla, Karim. (2015). "Tijorat atamalarining arab dunyosida marketing aloqalariga ta'siri". Tijorat tadqiqotlari jurnali, 24-son, 45–67-betlar.
5. Solih, Amin. (2020). "Tijorat atamalarining vaqt mobaynida rivojlanishi: Tahliliy tadqiqot". Til va iqtisod jurnali, 18-son, 91–110-betlar.
6. Dar al-Mansuma: Arab tilidagi tijoratga oid ko'plab tadqiqot va maqolalarni o'z ichiga olgan elektron kutubxona.